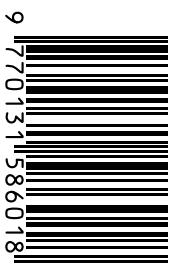


# EESTI LOODUS

**Loodusmuuseumi kogud  
on aastatega üha olulisemad**



**Miks säilitada vanu luid?  
Geenivaramu Eestis ja Teravmägedel  
Kimalased ja nahkhiired**



ISSN 0131-5862 (trükiis)  
ISSN 2226-3692 (võrguväljaanne)



70. aastakäik Nr 1, jaanuar 2019

www.eestiloodus.ee

2 Toimetaja veerg

3 Sõnumid

11 **EL küsib:**  
vastab Kadri Alasi

12 Loodusteaduslikud kollektsioonid Eestis

Olle Hints annab ülevaate meie loodusteaduslike kogude praegusest seisust, kasutamisest, väärtustest ja tulevikuvaatetest

20 **Geenivaramu: eesti rahva loodusteaduslik kogu**

Eesti geenivaramu juhi professor Andres Metspaluga vestelnud Juhan Javois

24 **Toidutaimede geenivaramud**

Kalju Kask vaatleb, kuidas on toidutaimede geneetiliste varamute hoiu abinõud kujunenud ja kuidas töötab Teravmägede geenipank

28 **Tiit Kändler mäтта otsast:**  
Kogumise kire kirkus30 **Constantin Grewingk – 200 aastat geologia ja arheologia ühendaja sünnist**

Kalle Kirsimäe ja Aivar Kriiska meenutavad Eestist pärit ja siin tegutsenud õpetlast, kelle töödele tuginevad nüüdisaegsed loodus- ja ajalooteadlased

34 **Taani sõjasadam Saaremaal, muistse kivilinnuse jalamil**

Jaan Laas jätkab muistse vabandusvõitluse aegse taristu uurimist – Taani kivilinnuse juures oli ka taanlaste sadamakoht

36 **Sada rida Eesti loodusest:**  
Teaduskogud minu elus. Urmas Tartes38 **Üks Eesti paigake: Saarjõe kallastel, Kabala metsades**

Juhani Püttsepp viib lugeja Viljandimaale Kaansoo lähedale, kus Saarjõgi suubub Navesti jõkke

40 **Poster: Eesti Looduse fotovõistluse seenefotode peaauhind.** Tiina Gill42 **Intervjuu: Muistsed jäätmed****kõnelevad kunagise inimese eluolust**

Paleozooloog Lembi Lõugast küsitlenud Toomas Kukk

50 **Reis ümber maailma. Ekspeditsioon Réunionile: noorteadlaste uskumatud juhtumused paradiisasaarel**

Marko Mägi kirjeldab noorte teadlaste välitöid India ookeani rahulikul väikesaarel: Prantsusmaa rahutused annavad end kodumaast kaugelgi tunda

55 **Kuidas mõjutavad põllumajanduse keskkonnameetmed kimalaste arvukust?**

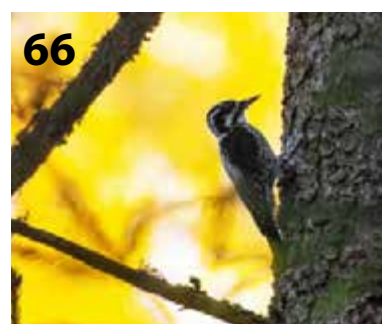
Riho Marja hindab kimalaste olukorra muutusi põllumajandustööstuse taustal: mahepõllundus on olnud kasulik

60 **Nahkhiirekonverents Gibraltaril tõi päevakorda ka meie käsitiivaste seisundi**

Tiit Piiskoppel vaatleb, millised mured valdavad nahkhiirte uurijaid mujal maailmas ja mismoodi on nahkhiiri suudetud kaitsta teistes riikides

66 **Rähniriik**

Karl Adami tutvustab meie rähnide eluolu vanas loodusmetsas, mis mitmele rähniliigile ongi ainumõeldav elupaik

70 **Meenutame Aare Mäemetsa Reet Laugaste ja Juta Haberman peavad meele oma järveuurijast kolleegi, kes sel jaanuarikuul saaks 90**72 **Panin tähele:**  
luuderohi Sörve poolsaarel73 **In memoriam:**  
Haide-Ene Rebassoo74 **Kroonika**78 **Mikroskoop**79 **Ristsõna**80 **Ajalugu, sünnipäevad**



## Koguhoidja talverõõmud

**J**aanuaris keskendume talvisele teemale: loodusteaduslikud kogud Eestis ja kogumine üldisemalt. Meie pidev aastaegade vaheldumine tähendab ju suvel valmistumist talveks ja vastupidi. Nii on ka arheoloogide, kivististe-, loomavõi taimeuurijatega: suvel kogutud materjal tuleb talvel läbi töötada, kirjeldada, arvele võtta, andmebaasi kanda ning ühtlasi hakata mõtlema järgmise suve välitöödele.

Peale selle, et ma toimetan Eesti Loodust, olen ka maaülikooli põllumajandus- ja keskkonnainstituudi herbaariumi kuraator. Sealse herbaariumi küllastajate – kui botaanikud kõrvale jätta – üks sagedamaid küsimusi on herbaariumi mõttekuse kohta: kas nüüdisajal ei saaks taimi säilitada digitaalselt või miks peaks kappide viisi talletama samast liigist herbaarlehti? Näiteks meie herbaariumis andmebaasi kantud rohkem kui 150 000 eksemplarist on liigini määratud säilikutest arvukaim sirplutsern (503 eksemplari), järgnevad hundipaju (443) ja kesa-karutubakas (431). Miks on vaja nii palju herbaarmaterjali?

Suurte teaduskogude vajalikkusest kirjutab siinses numbris Tallinna tehnikaülikooli geoloogiaprofessor Olle Hints, sellest on juttu mitmes teiseski artiklis ning intervjuus paleozooloog Lembi Lõugasega. Uued meetodid ja teadmised annavad võimaluse saada ammu kogutud materjalist uut teavet, nii et pealtnäha mõttetut, igaks juhuks alles hoitud ese võib leida oma koha puuduva ketilülina.

Digitaalne arhiveerimine ja andmebaaside pidamine on nüüdisajal üha olulisem, ent objekti ennast see ei asenda. Digipildist ei saa näiteks geeniproovi võtta ega määrata keemilist koostist või isotoopide koosseisu. Ent andmebaasideta pole võimalik kogusid kasutada, sest huvipakkuv eksemplar jääks kataloogita avastamata.

Kõige rohkem läheb teaduskogu vaha ikka kogujal või määr ajal endal, eeskätt oma arvamuse kinnituseks. Liigi määramine on hüpoteesi püstitamine, olgu määr aja kui tahes tunnustatud asjatundja. Paljudel herbaarlehtedel on mitu määrangut eri aegadest: eksemplari varasemad määrangud jäävad ju alatiseks alles ning niiviisi on hea saada ülevaade ka enda muutunud arusaamadest. Minu määratud herbaarlehti on teised korduvalt ümber määranud ja nüüd hiljem vaadates tuleb endalgi tõdeda, et pole parata, olen varem eksinud. Saan ennast lohutada, et ka minu teadmised vähehaaval paranevad.

Küllap on enamiku looduseurijate teadlasete alanud kogumisest, olgu see siis teadlikum valik või lihtsalt soov säilitada huvi äratanud loodusobjekte. Anname ka edaspidi Eesti Looduses nõu, kuidas koguda nii, et talletatul oleks ka teaduslik väärtus, ei rikutaks seadusi ega tekitataks kogumisega kahju loodusele ega ka endale. Vastame endiselt lugejate küsimustele ja vajaduse korral saame aidata loodusehuvilistel leida kontakte loodusteadlastega.

*toomas kukk*

## EESTI LOODUS

70. aastakäik Nr 1, jaanuar 2019

### Toimetuse address:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu  
e-post [estiloodus@loodusajakiri.ee](mailto:estiloodus@loodusajakiri.ee)  
tel 742 1143

Peatoimetaja **Toomas Kukk**  
742 1143, [toomas.kukk@loodusajakiri.ee](mailto:toomas.kukk@loodusajakiri.ee)

Toimetaja **Juhan Javois**  
5661 0851, [juhan.javois@loodusajakiri.ee](mailto:juhan.javois@loodusajakiri.ee)

Toimetaja **Katre Palo**  
521 8771, [katre.palo@loodusajakiri.ee](mailto:katre.palo@loodusajakiri.ee)

Toimetaja **Piret Pappel**  
[piret.pappel@loodusajakiri.ee](mailto:piret.pappel@loodusajakiri.ee)

Keeletoimetaja **Monika Salo**  
742 1186, [monika.salo@loodusajakiri.ee](mailto:monika.salo@loodusajakiri.ee)

Küljendaja **Raul Kask**  
[raul@ww.ee](mailto:raul@ww.ee)

### Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri

Endla 3, Tallinn 10122, 610 4105  
[www.loodusajakiri.ee](http://www.loodusajakiri.ee)  
[www.facebook.com/estiloodus](https://www.facebook.com/estiloodus)



Vastutav väljaandja **Riho Kinks**  
[riho.kinks@loodusajakiri.ee](mailto:riho.kinks@loodusajakiri.ee)

Tellimine: [www.tellimine.ee](http://www.tellimine.ee)  
617 7717, [tellimine@expresspost.ee](mailto:tellimine@expresspost.ee)

Reklaam  
610 4106, [reklaam@loodusajakiri.ee](mailto:reklaam@loodusajakiri.ee)

Ajakirja ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel



KESKONNAINVESTEERINGUTE  
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2019

Summaries of some articles can be found at our web site [www.estiloodus.ee](http://www.estiloodus.ee)



4041 0820

Trükitoode



PEFC sertifitseeritud  
Käsitööstöde on püstitatud säästvalt majandatud metsast ja kontrollitud allikast.

www.pefc.org

Trükitud trükikojas Printall

